

Современная польская литература. — Сборник статей. Государственное издательство художественной литературы, Москва 1953 — str. 283.

Поэты-лауреаты народной Польши I. — Издательство Иностранной Литературы, Москва 1954 — str. 495 + 4 portréty.

Desáté výročí osvobození Polska a deset let socialistického budování daly příležitost k přehledce toho, co bylo za tuto dobu vykonáno ve všech oblastech polského kulturního života a také v oblasti literatury. Mnoho se psalo o tom přímo v Polsku, ale leccos zajímavého a podstatného zvláště o směru vývoje polské literatury bylo řečeno také mimo polské území, zejména u nejbližších sousedů. Je přirozené, že bedlivě pozorují vývoj polské kultury a literatury především v Sovětském svazu.

Kolik pozornosti věnují problémům polského literárního vývoje sověští spisovatelé a vědci, ukazují dvě publikace, vydané k desátému výročí osvobození Polska. První je sborník osmi statí sovětských slavistů o problémech, jevech i představitelích soudobé polské literatury; druhá kniha doplňuje publikaci první; je to anthologie z díla nejvýznamnějších soudobých polských básníků, laureátů státních cen lidového Polska, s charakteristikami autorů.

Knihu studii o současné polské literatuře zahajuje úvodní stať básníka Alexeje Surkova, nazvaná příznačně »Bratrská družba«. Není to předmluva v běžném slova smyslu, nýbrž studie o přátelství obou národů a o jejich vzájemných kulturních stycích v minulosti a přítomnosti, podložená dokonalou znalostí vývoje a faktů. Žasneme, do jaké šíře zná autor-básník, nikoliv vědec specialista — starší i novou polskou literaturu. Uvádí ve své stati desítky autorů, je dobře informován o jejich díle, dokonale zná jejich umělecký vývoj. Ukazuje, jak na řadu zjevů meziválečné polské literatury působila Velká říjnová socialistická revoluce a literární vývoj v SSSR, zejména od I. sjezdu sovětských spisovatelů. Správně zdůrazňuje, že se dnešní vývoj připravoval již v reakčním období t. zv. sanační vlády v Polsku.

Dalších sedm statí má ráz zcela odborný a podle svého thematicu tvoří tři skupiny. První skupina studií obsahuje tři monografické práce o soudobé polské próze. Toto thema souvisí se snahou soudobých polských spisovatelů ovládnout ve své spisovatelské praxi metodu socialistického realismu, uplatnit ji v pravdivém, historicky konkrétním zobrazení života polského lidu v revolučním vývoji. Autorka ukazuje, jak mladí spisovatelé měli při své práci oporu v pokrokových tradicích třicátých let, reprezentovaných W. Broniewským, L. Kruczkowským a W. Wasilewskou. Od r. 1948 stává se v duchu těchto tradic pod tlakem nové společnosti práce a socialistické budování ústředním thematem nové polské prózy. Rozborem řady románů soudobých polských autorů ukazuje Motylevová cestu nového polského románu a celé prózy vůbec (všimá si také povídky a zejména reportáže), za novým thematem, vzatým ze života a pomáhajícím ve zpracování spisovatelově tento nový život budovat, přetvářet a zlepšovat. V řadě děl nalezá autorka důležitý moment v životě dnešního Polska: úzký vztah k sovětskému člověku, který Polákoví pomáhá, učí ho a je mu dobrým a nezištným přítelem. Spisovatelka uzavírá svou stať zjištěním, že nová polská próza pokročila daleko směrem k socialistickému realismu, že mnohé podstatné rysy této tvorby jí sblížíjí s literaturou sovětskou, která jí dávala plodné podněty a byla vzorem.

V další stati R. Vichirevová zpracovala thema: Vesnice v nové polské literatuře. Úvodem ukazuje tradičnost tohoto thematicu v polské literatuře: vesnice stála v popředí zájmu zejména v době kritického realismu i v době následující. Píšíce o současné polské vesnici, mohou se mladí autoři opírat o dílo E. Orzeszkové, M. Konopnické, B. Prusa, W. Orkana a W. S. Reymonta. Nejlepší práce těchto autorů učily dívat se pravdivě na život polské vesnice a zobrazovat ho realisticky. Byly tu i velké vzory meziválečného dvacetiletí: vesnické romány L. Kruczkowského, W. Kowalského, W. Wasilewské. Ty připravovaly cestu socialistickému realismu do oblasti venkovského thematicu. Novou skutečnost na vesnici zachycují především reportáže. Ukazují rozhořčený třídní boj na polské vesnici a těžkou, avšak vítěznou cestu k novému životu. Autorka rozborem řady knih s venkovskou tematikou — W. Zalewského Traktory zdobędą wiosnę, W. Rymkiewiczze Ziemia wyzwolona, L. Bartelského Ludzie z Zarzecza a j. — dospívá k závěru, že tato díla nejsou ještě zcela prosta nedostatků, jsou však proniknuta jasným životním optimismem, nadsením pro budování nového života, přesvědčením o vítězství nového nad starým. Nová polská vesnická próza, která se nespokojuje jen konstatováním skutečnosti, nýbrž se snaží svého čtenáře přesvědčovat, vychovávat a vést k novým cílům, stává se účinným bojovým prostředkem v uskutečňování socialisace polské vesnice.

Thematem studie V. Arcimoviče je polská poesie bojující za mír a za socialismus. Autor je dokonale poučen o polské poesii v minulosti. Zachycuje její vývoj v hutném přehledu a zastavuje se zejména u poesie meziválečného dvacetiletí. V poesii tohoto období vidí dva proudy: vedle různých buržoasně dekadentních směrů vzniká v tomto období také poesie proletářská, která se odvozuje od Velké říjnové socialistické revoluce a od V. V. Majakovského. Autor nepopírá, že to byl proud slabý, že jeho vliv byl omezen, ale nečetní představitelé proletářské poesie vyplnili čestně svůj úkol: bojovat proti sanační reakci a burcovat vědomí i bojovnost lidu. Jejich tvorba se stala spojovacím článkem mezi mladou poesii poválečného Polska a poesii velkých romantiků a realistů.

V proudu poesie buržoasní vidí Arcimovič několik zjevů, které přes občasně bloudění zachovávají linii pokroku a stavějí se tak po bok velkým proletářským básníkům, jako byl W. Broniewski, J. Putrament, L. Szenwald. Pokrokovou linii vidí autor především u L. Staffa, J. Tuwima a částečně u J. Iwaszkiewicze. Tito básníci po záříjových událostech r. 1939 postavili plně svůj talent do služeb lidu, odvrátili se od výlučné dekadentní poesie a stali se národními v tom smyslu, že jejich poesie vyjadřuje nyní citění a smýšlení lidu a bojuje za jeho lepší dnešek a zítřek. Současnou polskou poesii zkoumá autor se stanoviska svého tematu, t. j. zda a jak bojuje za mír a socialismus. Svou látku Arcimovič dokonale ovládá, uvádí celé desítky jmen autorů i děl, všímá si nejen básníků středního pokolení, kteří — jako M. Jastrun — jsou v plném rozkvětu svých tvůrčích sil a mají již pevnou posici v polské poesii, nýbrž věnuje svou pozornost také mladým a nejmladším, jako je T. Kubiak a A. Mandalian, dokonce i začátečníkům, kteří se uvedli dosud jen v časopisech. V současné poesii zjišťuje autor opravdovou službu národu, touhu po vítězství socialismu, nekompromisní boj proti válce a za mír i boj proti těm, kdo chtějí obětovat člověka sobeckému zisku. Je pochopitelné, že sovětský autor si povšimne ještě jednoho rysu polské poesie: její lásky k sovětskému člověku, v němž vidí přítele, bratra i svůj vzor.

Druhou skupinu statí tvoří tři monografické studie o jednotlivých postavách polské soudobé literatury. M. Živov nakreslil v jedné z nich pečlivý obraz tvorby největšího polského proletářského básníka W. Broniewského. Živov vidí v celé tvorbě i v životě Broniewského jeden základní rys: rys básníka-bojovníka. Tuto charakteristickou vlastnost proletářského básníka připisuje vlivu Majakovského. Živovova studie ukazuje, že bez sovětského příkladu, bez pomoci tvůrčí metody revolučních básníků sovětských Broniewski by se nemohl stát tím, čím je v polském životě kulturním i ve vývoji polské literatury. Živov ovšem zdůrazňuje, že při tom Broniewski nepozbýval nic ze své originality, neboť jeho tvorba se opírala o skutečný boj v době sanační a nevyházela ze vzorů, nýbrž ze života.

Monografické studie se dostalo také Leonu Kruczkowskému z pera J. Staňukoviče. Autora zajímá hlavně vývoj spisovatelova realismu, který podle mínění Staňukovičova vrcholil v Pavích perech, zatím co Kordian a chám tkví ještě hluboce v naturalismu. Román Sidla — proti názoru polské předválečné kritiky — považuje Staňukovič za nezdařilý. Zamítá ho poukazem na to, že se Kruczkowskému v něm nepodařilo vytvořit typického kladného hrdinu, bojovníka proti fašismu, a že napopak soustředil pozornost na záporného hrdinu.

Staňukvič podává rozbor také dramatické tvorby Kruczkowského a vysoko ji oceňuje. Vidí v ní vrchol jeho činnosti. Je to soud správný a pronikavý, jestliže si vzpomeneme na poslední drama Kruczkowského, jehož rozbor v studii Staňukovičově ještě nemohl být, na drama Julius a Ethel. Autor zdůraznil zejména jednotu spisovatele a bojovníka, který se nebojí aktivní společenské práce.

Tvůrčí vývoj Jiřího Putramenta sleduje ve své studii I. Gorskij. Zajímavě a přesvědčivě dokazuje, jak spisovatel závisí na prostředí, ve kterém žije. Putramentovy těžké literární začátky kontrastují s prudkým rozvojem jeho talentu v příznivém sovětském prostředí za druhé světové války. V reakční atmosféře sanačního Polska nebyl básník s to rozvinout všechny své tvůrčí možnosti nejen pro nepřetržitě vládnoucích kruhů, nýbrž také proto, že neuměl odhadnout potřeby svých čtenářů a že se nedovedl vymanit z mnohonásobných desorientujících vlivů buržoasní dekadentní literatury. Teprve záříjová porážka Polska, život na sovětské půdě a vzor sovětské literatury ukázaly Putramentovi směr a cíl jeho práce a otevřely cestu jeho tvůrčím možnostem.

Doplňkem studií v předcházejících dvou skupinách je stať E. Cybenka o literárním dědictví polských klasiků v současné polské kritice. Autor v této stati je

naznačuje problémy, ukazuje cesty, po nichž se současná literární kritika ubírá, a zmiňuje se o některých jejích představitelích. S kritickou prací v Polsku je dobře obeznámen, ač všchnu literaturu, týkající se základních problémů, nevyčerpává. Dnes je stať Cybenkova už neúplná. Kdo by se chtěl blíže seznámit s problematikou, kterou Cybenko ve své stati nastiňuje, musil by si přečíst důkladnější a úplnější stať S. Żółkiewského »Rozwój badań literatury polskiej w latach 1944—1954«. (Pamiętnik literacki R. XLV, s. 4, str. 385 n.)

Studie Cybenkova se zabývá nejprve kritickým zkoumáním polské literatury starší, t. j. renaissanční a osvěcenské. Ukazuje, kolik pozornosti věnují polští kritikové, zejména J. Kott, pokrokovým a revolučním zjevům polského osvícenství. Mluvě o romantismu, zdůrazňuje zejména novou interpretaci díla Mickiewiczeva a Słowackého. Důležité je upozornění Cybenkovo na některé omyly polských interpretů dekabristického hnutí. Nesprávné pochopení dekabristismu vede k omylům jak u M. Jastruna v jeho biografickém románě o Mickiewiczovi, tak i u autorů jiných stať o časném polském romantismu a o Słowackém. Nejvíce pozornosti věnuje Cybenko období t. zv. pozitivismu. Vytyká polským literárními historikům, že neprávem považují velké polské realisty Prusa, Konopnickou, Orzeszkovou za nositele ideí pozitivismu. Konfrontací jejich díla se soudobým životem Cybenko dokazuje, že tyto autoři nejsou zasaženi pozitivismem, naopak že jejich dílo věrně odráží život a bojuje za jeho zlepšení. Proto Cybenko vytyká jak J. Kottovi, tak M. Żmigrodzké, že ve svých pracích o velkých realistech nedovedli překonat staré pojetí a stále vykládají tyto autory jako typické představitele pozitivismu. Zabývá se obdobím t. zv. Mladé Polsky, t. j. dekadentními směry v Polsku, připomíná Cybenko, že polská literární kritika dobře odlišila velké realistické tvůrce od dekadentů. V popředí jejího zájmu stojí Żeromski, Reymont a Orkan. zvláštní pozornost věnuje ruský autor kritickému hodnocení styků polsko-ruských se strany polských kritiků a vědců.

O celé knize lze říci, že autoři využili obsáhlých znalostí o současné polské literatuře a kritice k seznámení sovětské veřejnosti se stavem písemnictví a kritiky v lidovém Polsku na konci prvního desetiletí svobodného polského života. Přes svůj popisně informativní ráz je to práce znamenitá, uvážíme-li, že Poláci do dneška nemají své vlastní přehledné práce o vývoji literatury za posledních deset let a přehled práce kritické vyšel teprve v roce 1955. (4. sešit XLV. roč. Pamětníka se zmíněnou studií S. Żółkiewského vyšel až v jarních měsících 1955.)

Druhá publikace ukazuje, jak soustavně a promyšleně sledují sovětští polonisté polskou literaturu a jak probouzejí v sovětském čtenáři zájem o literární dění v sousedním Polsku. Kniha o polských básnících, laureátech státní ceny, obsahuje bohatý výběr veršů čtyř nejvýznamnějších básníků staršího pokolení; nestora polské současné poesie L. Staffa, Juliana Tuwima, Jaroslawa Iwaszkiewiczze a největšího proletářského básníka W. Broniewského. Překlad vybraných veršů je dílem velkého překladatelského kolektivu za vedení M. Živova, který napsal také krásný úvod, skládající se z essayistických prací o každém autoru. Tyto práce nejsou jen informativními úvody v běžném slova smyslu, nýbrž jsou něčím víc: jsou to syntetické portréty plné nových postřehů a jemných pozorování o díle autorů. Zejména přesvědčivě vykládá Živov změny v názorech a tvorbě takových básníků, jako je J. Tuwim nebo J. Iwaszkiewicz, na které zapůsobil otřesný rok 1939. Mistrovská je studie o Iwaszkiewiczovi, líčící jeho váhání, hledání a konečné nalezení nové cesty k dnešní skutečnosti. Essaye Živovy znamenají velký přínos pro polonistiku vůbec, nejen sovětskou. Uznání zasluhuje pečlivý výběr autorů i jejich děl a dokonalá práce překladatelů.

Mečislav Krhoun

Pohádky Heleny Malířové. Státní nakladatelství dětské knihy, Praha 1953, 81 str. Pohádky jsou obyčejně první knihou, s níž se děti setkávají a která často určí jejich vztah ke knize vůbec. Proto je nutno dát dětem do rukou pohádky, vzbuzující v nich opravdové lidské city, touhu po smělých a spravedlivých činech.

Klasické národní pohádky vytvářel lid v průběhu staletí. Vložil do nich své nejkrásnější sny, svou víru v konečné vítězství dobra a spravedlnosti. Vládnoucí třídy však často vědomě křivily základní zdravé jádro lidových pohádek. Snažily se vtisknout jim své myšlenky a představy. Takové zkomolené podoby pohádek, prosáklé měšťáckou ideologií, měly vychovávat děti v duchu slabošství a poraženectví, měly je už od mládí učit pokoře před mocí a bohatstvím. Socialističtí autoři